

คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์ :
การวิเคราะห์รูปคำและตามความหมาย

Pali and Sanskrit Loan Words in Samutthrakhot Khamchan
: An Analysis Forms and Meanings

บุญญาดา จิระสวัสดิ์วงศ์¹ / วรากร เพิ่มอุสาห์² / สุชาดา เจียพงษ์³
Bunyada Jirasawatwong¹ / Warakorn Phoamausa² / Suchada Jiaphong³

¹⁻³สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
พิษณุโลก 65000, ประเทศไทย

¹⁻³Program of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Pibulsongkhram Rajabhat University
Phitsanulok 65000, Thailand

Corresponding author. Email: suchada.3009@gmail.com

Received: March 27, 2021

Revised: May 19, 2021

Accepted: May 31, 2021

Abstract

The objective of this study is to analyze Pali and Sanskrit loan words and to classify their meanings in Samutthrakhot Khamchan. The result of this study concludes that a total of 980 load words are used and they are divided into three main classifications with 3 types: 1) Four types of syllable of loan words are discovered: 1.1) a word with one syllable, 1.2) a word with two syllables, 1.3) a word with three syllables and 1.4) a word with four syllables. Of these types, the two-syllable words, totaling 480 words, appeared at the

highest level of 48.98 percent. 2) Four types of combination of loan words are discovered: 2.1) a three-part loan word combination, 2.2) a general four-part loan word combination, 2.3) a specific four-part loan word combination and 2.4) a five-part loan word combination. Of these types, a three-part loan word combination is the most established with a total of 1,501 syllables, accounting for 60.06 percent. And 3) Five types of comparison of loan words are discovered: 3.1) a changing of vowels, 3.2) a changing of final consonants, 3.3) a changing of initial consonants, 3.4) an adding of the silent syllable, and 3.5) an adding of the vowel “a”. Of these types, an adding of silent syllable is most conducted in a total of 48 words, accounting for 41.73 percent. As for the classification of meanings, it is found that the group of things has the largest number of 479 words, accounting for 48.88 percent.

Keywords: Loanwords, Forms of Pali, Forms of Sanskrit, Meanings

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์ และเพื่อจำแนกประเภทความหมายของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ ผลการศึกษาพบคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตจำนวน 980 คำ วิเคราะห์ได้ 3 ประเด็น คือ 1) จำนวนพยางค์ของคำยืมมี 4 แบบ ได้แก่คำ 1 พยางค์ คำ 2 พยางค์ คำ 3 พยางค์ และคำ 4 พยางค์ ทั้งนี้พบคำ 2 พยางค์มากที่สุด จำนวน 480 คำ คิดเป็นร้อยละ 48.98 2) การประสมอักษรพบ 4 แบบ ได้แก่ อักษรแบบ 3 ส่วน แบบ 4 ส่วนปกติ แบบ 4 ส่วนพิเศษ และแบบ 5 ส่วน ทั้งนี้ พบลักษณะการประสมอักษรแบบ 3 ส่วนมากที่สุด จำนวน 1,501 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 60.06 และ 3) การเปรียบเทียบรูปคำยืม พบ 5 ลักษณะ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสระ การเปลี่ยนแปลงตัวสะกด การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้น การเติมตัวการันต์ และการเติมอ (อะ) โดยพบการเติมตัวการันต์มากที่สุดจำนวน 48 คำ คิดเป็นร้อยละ 41.73 ส่วนการจำแนกประเภทความหมายพบความหมายกลุ่มสรรพสิ่งมีจำนวนมากที่สุดถึง 479 คำ คิดเป็นร้อยละ 48.88

คำสำคัญ: รูปคำยืม คำยืมภาษาบาลี คำยืมภาษาสันสกฤต ความหมาย

บทนำ

ในปัจจุบันพบว่ามีการใช้คำยืมภาษาต่างประเทศปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นชื่อคน สัตว์ สิ่งของสถานที่ อาหาร ผัก ผลไม้ คำที่ใช้กับพระสงฆ์ และคำราชาศัพท์ ฯลฯ เป็นต้น การยืมคำภาษาอื่นเข้ามาใช้นั้นจึงเป็นผลทำให้ภาษาไทยมีคำใช้มากขึ้น และภาษาต่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อภาษาไทย ในปัจจุบันไทยรับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเนื่องจากปัจจัยทางศาสนาเพราะประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ในคัมภีร์ทางศาสนามีการบันทึกเป็นภาษาบาลีและสันสกฤตจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาบาลีสันสกฤตด้วย ดังที่ Panjareon (2018, p.17) กล่าวถึงคำยืมที่ปรากฏในภาษาไทยว่า “คำยืมที่ปรากฏอยู่ในภาษาไทยมากกว่าภาษาใดคือภาษาบาลีและสันสกฤต รองลงมาคือ ภาษาเขมร ภาษาจีนซึ่งเดิมมีคำยืมอยู่ในลำดับที่ 3 ปัจจุบันมีน้อยกว่าคำยืมภาษาอังกฤษที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ” การที่เราต้องรับคำยืมภาษาอื่นมาเป็นคำยืมในภาษาไทยนั้น เชื่อว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์กับชาติเจ้าของภาษาคำยืมหรือด้วยการถ่ายเทหรือยอมรับความเจริญก้าวหน้าแห่งวัฒนธรรมระหว่างชาติต่างกันต่าง ๆ เช่น ศาสนา วิชาการ และสังคม สำหรับเหตุผลของภาษาไทยที่จำเป็นต้องมีคำยืมนั้นมาจากความจำเป็นที่ต้องมีคำเรียกสิ่งที่ไม่มี ในคำไทยใช้มาก่อน โดยเฉพาะคำเรียกสิ่งใหม่ หรือสิ่งที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน

เมื่อเห็นว่าคำที่ใช้เรียกสิ่งนั้นมีอยู่ในภาษาอื่นจึงรับมาใช้เป็นคำยืมเช่น บุญ สวรรค์ สันดาน วิญญาณ กุหลาบ ลิทธิ เป็นต้น ล้วนเป็นคำที่ไม่มีใช้ในภาษาไทย มาก่อน ความขาดแคลนของคำในภาษาไทยเป็นอีกเหตุแห่งการรับยืมคำ เหตุผลรองลงมาคือประเด็นการสร้างสรรคงานวรรณกรรมในภาษา ที่จำเป็นต้องมีคำพ้องความใช้อย่างหลากหลาย กรณีนี้แม้จะมีคำไทยใช้อยู่บ้างแล้ว แต่การสร้างสรรควรรณกรรมที่มีเงื่อนไขกำหนดด้านวรรณศิลป์ จำเป็นต้องมีคำพ้องความให้เลือกใช้ได้อย่างเพียงพอ จึงมีคำยืมปรากฏเป็นคำพ้องความหมาย เช่น พยัคฆ์ ปักษี วิหค นคร ธาณี บุรี อาวุธ ยุทธภัณฑ์ อรรถนิษฐ์ พนา มังฉา ฯลฯ เป็นต้น ความจำเป็นในการใช้ถ้อยคำในภาษาเฉพาะกรณี เช่น ใช้เป็นคำราชาศัพท์และใช้คำที่ไพเราะหรือเหมาะสมกว่าคำที่มีใช้อยู่เดิมอย่างการใช้คำว่า กาสระ แทนคำว่า ควาย คำว่า สุนัข แทนคำว่า หมา ตลอดถึงการใช้คำว่า อุจจาระ ปัสสาวะ จากภาษาบาลีและสันสกฤต แทนคำไทยที่มีใช้อยู่เดิมเป็นตัวอย่งการรับคำยืมในลักษณะนี้

คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตนั้นเป็นภาษาที่เก่าแก่มีใช้ในภาษาไทยมานาน ดังที่ Panjareon (2018, pp.15–16) กล่าวถึงหลักฐานที่พบข้อความภาษาบาลีและสันสกฤต

ไว้ว่า “หลักฐานชิ้นแรกที่พบว่ามามีคำจากภาษาสันสกฤต ปรากฏเป็นคำยืมในภาษาไทยคือ ศิลาจารึกหลักที่ 1 (พ.ศ.1826) ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชและจากการพบจารึกคธาเถย ธมมา เป็นภาษาบาลีบนแผ่นอิฐที่เมืองอุทอง (อาณาจักรทวารวดี) สุพรรณบุรี ซึ่งเป็นจารึกตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 (ประมาณปีพุทธศักราช 1350) จึงถือเป็นหลักฐานการปรากฏของภาษาบาลีในภูมิภาคนี้”

จากข้อมูลดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ทำให้เห็นว่าภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามาในไทยเป็นเวลายาวนานและแสดงให้เห็นว่าคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตมีอิทธิพลต่อภาษาไทยเป็นอย่างมากตั้งแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังสามารถพบเห็นคำภาษาบาลีและสันสกฤตได้จากบทประพันธ์ต่าง ๆ ของกวีในแต่ละสมัยเนื่องจากกวีแต่ละท่านมีการนำคำจากภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามาใช้อย่างแพร่หลาย เพราะเป็นภาษาที่มีความไพเราะ ประณีต อ่านยาก ต้องอาศัยความเข้าใจจึงจะสามารถอ่านได้ และยังแสดงถึงความรู้ความสามารถของทั้งกวีผู้แต่งและผู้อ่านได้เป็นอย่างดีเมื่อภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามาปะปนกับภาษาไทยมากขึ้นจึงเป็นเหตุให้วรรณกรรมในแต่ละยุคสมัยมีคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตปะปนอยู่มากเช่นกัน

วรรณกรรมเรื่อง สมุทโฆษคำฉันท์ เป็นวรรณกรรมที่มีความสำคัญมากเรื่องหนึ่งของไทยด้วยปรากฏว่ามีกวีสำคัญของไทยถึง 3 ท่าน แต่งสืบทอดกันมา เริ่มด้วยพระมหाराชครู สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่ได้รับการยอมรับว่าแต่งดีมีความไพเราะและความประณีตเป็นอย่างมาก ดังที่ หนังสือสมุทโฆษคำฉันท์ (Phramaharatchakhru, 2003, p.1) ได้กล่าวไว้ในคำนำว่า “สมุทโฆษคำฉันท์ เป็นวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรว่า เป็นเรื่องที่แต่งดีเป็นเยี่ยมในกระบวนคำฉันท์ ผู้แต่งเป็นกวีที่ชื่อเสียง ได้แต่งเรื่องราวของพระสมุทโฆษต่อกันรวม 3 ส่วนวน ซึ่งล้วนแต่เป็นคำฉันท์ที่ไพเราะ ส่วนแรกเป็นส่วนวนของพระมหाराชครู ส่วนที่สองเป็นส่วนวนของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และส่วนที่สามเป็นส่วนวนของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งเนื้อหาเป็นการกล่าวถึงความรักและการพลัดพรากของพระสมุทโฆษและนางพินทุมตี โดยดัดแปลงมาจาก สมุทโฆษชาดก ใน ปัญญาชาดก ใช้เวลาในการแต่งต่อกันมายาวนานกว่า 250 ปี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 3 ทำนองการแต่งฉันท์และกาพย์ที่มีความไพเราะประณีตบรรจงนี้ยากที่จะหาเรื่องใดเทียบได้”

ดังนั้นผู้วิจัยจึงพิจารณาเห็นว่าคำยืมที่กวีทั้ง 3 ท่าน เลือกมาใช้ในการประพันธ์นั้น ล้วนเป็นคำที่กวี คัดสรรมาเป็นอย่างดี มีความไพเราะและมีความหลากหลายของคำ อีกทั้งความต่างของยุคสมัยจะบ่งบอกได้ว่าในสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์มีคำให้ศึกษามากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการวิเคราะห์รูปคำและการจำแนกประเภทความหมายของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์
2. เพื่อวิเคราะห์ความหมายของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิเคราะห์รูปคำผู้วิจัยจะยึดหลักการและทฤษฎีโครงสร้างพยางค์ของพระยาอุปกิตศิลปสาร (Phraya Uppakitsinlapasan, 2003, p.18) และในการจำแนกประเภทความหมายผู้วิจัยจะยึดหลักการและทฤษฎีอรรถศาสตร์ (Ethnosemantic) ของไนดา (Nida, 1975, p.174)

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลคำยืมจากวรรณคดีเรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์ฉบับที่จัดพิมพ์ โดยองค์การคำของคุรุสภาพิมพ์ครั้งที่ 11 พ.ศ. 2556 โดยการนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับรูปคำและความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ทบทวนเอกสาร บทความ หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องภาษาบาลีสันสกฤตกับภาษาไทย ตลอดจนการศึกษาเกี่ยวกับการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤต การประสมอักษรและโครงสร้างคำการจำแนกประเภทความหมาย

2. การเลือกแหล่งข้อมูลที่จะศึกษาผู้วิจัยเลือกเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ ฉบับที่จัดพิมพ์ โดยองค์การค้าของคุรุสภา พิมพ์ครั้งที่ 11 พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นฉบับที่มีรูปคำที่สมบูรณ์ที่สุด

3. การเก็บข้อมูลเมื่อได้เอกสารฉบับที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกคำศัพท์และเก็บรวบรวมคำศัพท์ที่เป็นคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจากสมุทรโฆษคำฉันท์ และบริบทของคำลงในตาราง แล้วจัดข้อมูลคำโดยเรียงตามลำดับอักษร ก-ฮ ทั้งนี้ผู้วิจัยจัดคำที่นำจะมาจากคำต้นทางภาษาบาลีสันสกฤต คำเดียวกันหรือมีรากศัพท์เดียวกันไว้ด้วยกัน ดังตัวอย่างตาราง

4. การตรวจสอบข้อมูลหลังจากการรวบรวมคำศัพท์ ผู้วิจัยจะตรวจสอบคำศัพท์นั้นกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หนังสือและเอกสารที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต และพจนานุกรม หนังสือ และเอกสารที่ให้ข้อมูลคำศัพท์ภาษาและวรรณคดีไทยโดยสรุปในรูปแบบตาราง ทั้งนี้จัดลำดับเรียงตามตัวอักษร ก-ฮ ดังตัวอย่างในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวอย่างคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์

คำยืม ในสมุทรโฆษคำฉันท์	คำยืม ในพจนานุกรม	คำภาษาบาลี และสันสกฤต	ความหมาย
กษัตริย์	กษัตริย์	(ป. ขตติย)	น. พระเจ้าแผ่นดิน, คนในวาระที่ 2 แห่ง สังคม.
พนิดา	พนิดา	(ป., ส. วนิตา)	น. วนิตา, หญิง, หญิงสาว.
ราชสีห์	ราชสีห์	(ป. ราช + สีห; ส. ราช + สีห)	น. พญาสิงโต, สิงหราช หรือ สี.

ตัวอย่างบทประพันธ์ที่ปรากฏคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์

๑ เนืองนาคอสุรกษัตริย์ โอนมณีโมลี

บ่าบวงในบาทกมล

(Phramaharatchakhru, p. 2)

๑ เสด็จพระโลมลาพินิดา จักเสด็จลีลา

ประพาสรางวังसार

(Phramaharatchakhru, p. 33)

๑ ท้าวไดอันทรงเพชรเสด็จ รถราชสีห์ฉวาง

อัมพรพรรณพรายรตนในกลาง

รณรงค์ดูแสดง

(Phramaharatchakhru, p. 111)

5. การวิเคราะห์คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในด้านรูปคำและความหมายของคำยืมภาษาในสมุทรโฆษ คำฉันท์

5.1 การวิเคราะห์รูปคำ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีโครงสร้างพยางค์ของพระยาอุปกิตศิลปสาร (Phraya Uppakitsinlapasan, 2003, p.18) และ สุชาติา เจียพงษ์ (Jiaphong, 2019, pp. 62-63) การศึกษาวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงด้านรูปคำของภาษาบาลีสันสกฤตในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษานี้ ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

5.1.1 การวิเคราะห์โครงสร้างพยางค์

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้สัญลักษณ์ประกอบคำอธิบายการวิเคราะห์โครงสร้างพยางค์ สามารถกำหนดอักษรย่อได้ต่อไปนี้

พ แทนเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว

พพ แทนเสียงพยัญชนะต้นควบ

ส แทนเสียงสระเสียงสั้น

สส แทนเสียงสระเสียงยาวและสระเสียงประสม

น แทนเสียงพยัญชนะสะกด ง น ม ย ว

ก แทนเสียงพยัญชนะสะกด ก ด บ

1 แทนเสียงวรรณยุกต์สามัญ

2 แทนเสียงวรรณยุกต์เอก

3	แทนเสียงวรรณยุกต์โท
4	แทนเสียงวรรณยุกต์ตรี
5	แทนเสียงวรรณยุกต์จัตวา

และสามารถวิเคราะห์ที่ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างพยางค์ในสมุทรโฆษคำฉันท์

คำยืมใน สมุทรโฆษคำฉันท์	คำอ่าน	โครงสร้างพยางค์	จำนวนพยางค์
กษัตริย์	[กะ-สัด-ตรี]	พส ¹ - พสก ¹ - พพสส ¹	3
พินดา	[พะ-นิ-ดา]	พส ⁴ + พส ⁴ + พส ¹	3
ราชสีห์	[ราด-ชะ-สี]	พสส ³ + พส ⁴ + พสส ⁵	3

5.1.2 การวิเคราะห์การประสมอักษร

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้สัญลักษณ์ประกอบคำอธิบายในการวิเคราะห์การจำแนกประสมอักษร สามารถกำหนดได้ต่อไปนี้

การประสมอักษรแบบ 3 ส่วน คือการประสมอักษรของพยางค์ที่ประกอบด้วย พยัญชนะต้น สระ และวรรณยุกต์ จะใช้สัญลักษณ์ (1)

การประสมอักษรแบบ 4 ส่วนปกติ คือการประสมอักษรของพยางค์ที่ประกอบด้วย พยัญชนะต้น สระ พยัญชนะสะกด และวรรณยุกต์ จะใช้สัญลักษณ์ (2)

การประสมอักษรแบบ 4 ส่วนพิเศษ คือการประสมอักษรของพยางค์ที่ประกอบด้วย พยัญชนะต้น สระ ตัวกาวินต์ และวรรณยุกต์ จะใช้สัญลักษณ์ (3)

การประสมอักษรแบบ 5 ส่วน คือการประสมอักษรของพยางค์ที่ประกอบด้วย พยัญชนะต้น สระ พยัญชนะสะกด ตัวกาวินต์ และวรรณยุกต์จะใช้สัญลักษณ์

(4) ดังตัวอย่างการวิเคราะห์การประสมอักษรในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตัวอย่างการวิเคราะห์การประสมอักษรในสมุทรโฆษคำฉันท์

คำยืมในสมุทรโฆษคำฉันท์	คำอ่าน	โครงสร้างพยางค์	การประสมอักษร
กษัตริย์	[กะ - สัต - ตริ]	พส ¹ - พสก ¹ - พพสส ¹	(1) - (2) - (3)
พินิตา	[พะ - นิ - ดา]	พส ⁴ + พส ⁴ + พส ¹	(1) - (1) - (1)
ราชสีห์	[ราต - ชะ - สี]	พสสก ³ + พส ⁴ + พสส ⁵	(2) - (1) - (3)

5.1.3 การเปรียบเทียบรูปคำการเปรียบเทียบรูปคำในหนังสือวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์กับพจนานุกรมราชบัณฑิตสถาน ฉบับ พ.ศ. 2554 โดยผู้วิจัยได้แบ่งการจำแนกการเปรียบเทียบรูปคำ ออกเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงสระ
2. การเปลี่ยนแปลงตัวสะกด
3. การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้น
4. การเติมตัวการ์นต์
5. การเติม อ (อะ)

5.2 การวิเคราะห์ความหมายของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์ โดยจัดจำแนกประเภทความหมายตามทฤษฎีอรรถศาสตร์ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกคำประเภทความหมายตามแนวอรรถศาสตร์ การจำแนกประเภทความหมาย ไนดา (Nida, 1975, p.174) และ จินดารัตน์ บุญพันธ์ (Boonphan, 2004, p. 20-25) กล่าวถึงวงความหมาย (Semantic Domains) ประกอบด้วยกลุ่มความหมายที่มีองค์ประกอบทางความหมายย่อย (Semantic Component) ที่แน่นอนร่วมกัน เช่น สรรพสิ่ง วัตถุเคลื่อนที่ มวลสาร สิ่งประดิษฐ์ เหตุการณ์ กระบวนการ สภาพ เป็นต้น แบ่งค่านามออกเป็นกลุ่ม ดังนี้

1. สรรพสิ่ง (Entites) ประกอบด้วย
 - 1.1 สิ่งไม่มีชีวิต (Inanimate)
 - ธรรมชาติ ได้แก่
 - สิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งก่อสร้าง (Manufactured or Constructed entities)
 - 1.2 สิ่งมีชีวิต (Animate Entities)

- 1.3 มนุษย์ (Human Being)
- 1.4 สิ่งนอกเหนือธรรมชาติ (Supernatural Powers or beings)
2. เหตุการณ์ (Events)
- 2.1 ทางกายภาพ (บรรยากาศ ของเหลว เสียง การเผาไหม้ เป็นต้น)
- 2.2 ทางสรีระ (การกิน การผลิต การหลับ การตาย เป็นต้น)
- 2.3 ความรู้สึก (ได้ยิน สัมผัส เห็น รส กลิ่น เป็นต้น)
- 2.4 อารมณ์ (ความต้องการ ความกลัว ความเศร้า เป็นต้น)
- 2.5 สติปัญญา (ความคิด การตัดสินใจ ความจำ เป็นต้น)
- 2.6 การสื่อสาร (พูด เขียน อ่าน เป็นต้น)
- 2.7 ความสัมพันธ์ (คล้อยตามกัน ตรงข้ามกัน พบปะ เป็นต้น)
- 2.8 การควบคุม (ควบคุม บังคับ ลงโทษ เป็นต้น)
- 2.9 การเคลื่อนไหว (เคลื่อนที่ ไป มา เป็นต้น)
- 2.10 การกระทบ (เบรก ชน ตี ฆ่า เป็นต้น)
- 2.11 การส่งผ่าน (ให้ รับ เป็นต้น)
- 2.12 การกระทำซับซ้อน (เกษตรกรรม การทำอาหาร เป็นต้น)
3. นามธรรม (Abstracts)
- 3.1 เวลา (วันนี้ พรุ่งนี้ อนาคต เป็นต้น)
- 3.2 ระยะทาง (ศอก เป็นต้น)
- 3.3 ปริมาณ
- 3.4 อัตราความเร็ว (ช้า เร็ว เป็นต้น)
- 3.5 อุณหภูมิ (ร้อน หนาว เป็นต้น)
- 3.6 สี (ดำ ม่วง ขาว เป็นต้น)
- 3.7 จำนวน (1 2 3 เป็นต้น)
- 3.8 สถานภาพ รวย จน อีสระ เป็นต้น)
- 3.9 ลักษณะ (สะอาด ซื่อสัตย์ เป็นต้น)
- 3.10 ความตั้งใจ (มีเสน่ห์ สวย น่าเกลียด เป็นต้น)

3.11 วัย (แก่ หนุ่ม โบราณ ใหม่ เป็นต้น)
 3.12 ความจริงแท้จ (จริง แท้จ ชื่อสัตย์ เป็นต้น)
 3.13 ความดีเลว (ดี เลว ผิด ถูก เป็นต้น)
 3.14 ความสามารถ (สามารถ ไม่สามารถ แข็งแรง อ่อนแอ เป็นต้น)

3.15 สุขภาพ (สบายดี ป่วย แข็งแรง อ่อนแอ เป็นต้น)

4. ความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่ง ๆ หนึ่งกับสิ่งอื่น ๆ (Relationals)

4.1 ระยะ (บน ล่าง รอบ ๆ หน้า หลัง เป็นต้น)

4.2 เวลา (เมื่อ ขณะที่ ระหว่าง ตั้งแต่ เป็นต้น)

4.3 การชี้เฉพาะ (นี่ นั้น โน่น เป็นต้น)

4.4 เหตุผล (เพราะ เนื่องจาก แต่ เป็นต้น)

5.2.1 เมื่อค้นหาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์ ครบทุกคำแล้วจึงนำมาแปลความหมายโดยใช้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ.2554 เป็นตัวเทียบเคียง

5.2.2 เมื่อแปลความหมายครบทุกคำแล้วจึงนำมาจำแนกประเภทความหมาย โดยเรียงจากพยัญชนะ ก-ฮ ตามลำดับ ดังตัวอย่างในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตัวอย่างการวิเคราะห์การจำแนกประเภทความหมายของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์

คำยืม	ความหมายตามพจนานุกรม	ประเภทความหมาย	ความหมายย่อย
กษัตริย์	น. พระเจ้าแผ่นดิน, คนในวรรณะที่ 2 แห่งสังคม.	สรรพสิ่ง	สิ่งมีชีวิต : มนุษย์
สินธุ์	(1) น. ลำน้ำ แม่น้ำ สายน้ำ ทะเล (2) น. ชื่อแม่น้ำสำคัญสายหนึ่งในชมพูทวีป ปัจจุบันอยู่ในประเทศอินเดียและปากีสถาน.	สรรพสิ่ง	สิ่งมีชีวิต : ธรรมชาติ
โอฬาร	ว. ใหญ่โต โอโถง กว้างขวาง ; ยิ่งใหญ่ เลิศล้ำ ; ประเสริฐ ดี.	นามธรรม	ลักษณะ

ตัวอย่างบทประพันธ์ที่ปรากฏคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์

๑ ปางกรีธาแสนยการ ไปยังภูธร
คือพินทุทตภษตรีย์
(Phramaharatchakhru, p. 8)

๑ ปางนางซัดสินธูบาล สายชลพัดพาน
พิลาปลิงภษตรีย์
(Phramaharatchakhru, p. 7)

๑ ไพทรประดับครีบ คือตั้งตาอันแวนไว
แล่งแลพิศไพ ทูรทองอันโอหาร
(Phramaharatchakhru, p. 137)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยผลการวิจัยเรื่องคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์ :
การวิเคราะห์รูปคำและจำแนกประเภทความหมาย

1. การวิเคราะห์รูปคำภาษาบาลีและสันสกฤต ในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาวิเคราะห์ ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์จำนวนพยางค์ การวิเคราะห์การประสมอักษร และการวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงรูปคำยืมตั้งสรุปตามลำดับดังนี้

1.1 การวิเคราะห์จำนวนพยางค์ของคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ ผู้วิจัยสามารถจำแนกคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณคดีสมุทรโฆษคำฉันท์ ได้จำนวนทั้งสิ้น 980 คำทั้งนี้คำส่วนใหญ่จะมีลักษณะของโครงสร้างพยางค์แบบที่ 2 คือโครงสร้างพยางค์แบบ 2 พยางค์ มีจำนวนคำทั้งสิ้น 480 คำ คิดเป็นร้อยละ 48.98 รองลงมาคือลักษณะของโครงสร้างพยางค์แบบที่ 3 คือโครงสร้างพยางค์แบบ 3 พยางค์ มีจำนวนคำทั้งสิ้น 313 คำ คิดเป็นร้อยละ 31.95 รองลงมาคือลักษณะของโครงสร้างพยางค์แบบที่ 1 คือโครงสร้างพยางค์แบบ 1 พยางค์ มีจำนวนคำทั้งสิ้น 156 คำ คิดเป็นร้อยละ 15.91 และสุดท้ายคือลักษณะของโครงสร้างพยางค์แบบที่ 4 คือโครงสร้างพยางค์แบบ 4 พยางค์ มีจำนวนคำทั้งสิ้น 31 คำ คิดเป็นร้อยละ 3.16 ของจำนวนคำทั้งหมดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์จำนวนพยางค์ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์

จำนวนพยางค์	จำนวนคำ	ร้อยละ
คำแบบ 1 พยางค์	156	15.91
คำแบบ 2 พยางค์	480	48.98
คำแบบ 3 พยางค์	313	31.95
คำแบบ 4 พยางค์	31	3.16
รวม	980	100

1.2 การวิเคราะห์การประสมอักษรในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ จากผลการวิเคราะห์พบลักษณะของการประสมอักษรแบบ 3 ส่วน มากที่สุดมีจำนวนพยางค์ทั้งสิ้น 1,501 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 60.06 รองลงมาคือลักษณะของการประสมอักษรแบบ 4 ส่วนปกติ มีจำนวนพยางค์ทั้งสิ้น 854 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 34.18 รองลงมาคือลักษณะของการประสมอักษรแบบ 5 ส่วน มีจำนวนพยางค์ทั้งสิ้น 140 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 5.60 และน้อยที่สุดคือลักษณะของการประสมอักษรแบบ 4 ส่วนพิเศษ มีจำนวนพยางค์ทั้งสิ้น 4 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 0.16 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การประสมอักษรของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์

ลักษณะการประสมอักษร	จำนวนพยางค์	ร้อยละ
การประสมอักษรแบบ 3 ส่วน	1,501	60.06
การประสมอักษรแบบ 4 ส่วนปกติ	854	34.18
การประสมอักษรแบบ 4 ส่วนพิเศษ	4	0.16
การประสมอักษรแบบ 5 ส่วน	140	5.60
รวม	2,499	100

1.3 การเปรียบเทียบรูปคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์กับคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 นั้น พบจำนวนคำที่มีรูปต่างกันจำนวน 115 คำ โดยมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ 4 คือการเติมตัวการันต์ มีจำนวนทั้งสิ้น 48 คำ คิดเป็นร้อยละ 41.73 เช่น ชันท เปลี่ยนเป็น ชันท์ รองลงมาคือ

การเปลี่ยนแปลงสระ มีจำนวนทั้งสิ้น 32 คำ คิดเป็นร้อยละ 27.83 เช่น กลบ์ เปลี่ยนเป็น กัลบ์ รองลงมาคือการเปลี่ยนแปลงตัวสะกด มีจำนวนทั้งสิ้น 16 คำ คิดเป็นร้อยละ 13.91 เช่น อับสร เปลี่ยนเป็น อัปสร รองลงมาคือการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้น มีจำนวนทั้งสิ้น 11 คำ คิดเป็นร้อยละ 9.57 เช่น กาชร เปลี่ยนเป็น กาสร และน้อยที่สุดคือการเติม อ (อะ) มีจำนวนทั้งสิ้น 8 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.96 ภิบาล เปลี่ยนเป็น อภิบาล ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การเปลี่ยนแปลงรูปคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงรูปคำยืม	จำนวนคำ	ร้อยละ
การเปลี่ยนแปลงสระ	32	27.83
การเปลี่ยนแปลงตัวสะกด	16	13.91
การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้น	11	9.57
การเติมตัวการันต์	48	41.73
การเติม อ (อะ)	8	6.96
รวม	115	100

2. การวิเคราะห์ความหมายของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ ผู้วิจัยได้จำแนกประเภทความหมายออกเป็นกลุ่มและหมวดย่อยพบว่าคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีจำนวนทั้งสิ้น 980 คำ สามารถจำแนกกลุ่มประเภทความหมายได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ได้แก่ 1) ความหมายเกี่ยวกับสรรพสิ่ง เช่น คำว่า พสุธา พายุ ราชสีห์ เป็นต้น 2) ความหมายเกี่ยวกับเหตุการณ์ เช่น คำว่า กรีธา บูชา ประดิษฐ์ เป็นต้น 3) ความหมายเกี่ยวกับนามธรรม เช่น คำว่า ลักษมี มงคล เป็นต้น และ 4) ความหมายเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่ง ๆ หนึ่งกับสิ่งอื่น ๆ เช่น คำว่า นาฬิกา ทิศ อูธร เป็นต้น

ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าความหมายของคำยืมที่ปรากฏจำนวนมากที่สุดจัดอยู่ในประเภทความหมายเกี่ยวกับสรรพสิ่ง มีจำนวนทั้งสิ้น 479 คำ คิดเป็นร้อยละ 48.88 รองลงมาคือความหมายเกี่ยวกับนามธรรม มีจำนวนทั้งสิ้น 281 คำ คิดเป็นร้อยละ 28.67 รองลงมาคือความหมายเกี่ยวกับเหตุการณ์ มีจำนวนทั้งสิ้น 207 คำ คิดเป็นร้อยละ 21.12 และความหมายที่พบน้อยที่สุดคือความหมายเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่ง ๆ หนึ่งกับสิ่งอื่น ๆ มีจำนวนทั้งสิ้น 13 คำ คิดเป็นร้อยละ 1.33 ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การจำแนกความหมายของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์

ประเภทความหมาย	จำนวน	ร้อยละ
สรรพสิ่ง	479	48.88
เหตุการณ์	207	21.12
นามธรรม	281	28.67
ความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่ง ๆ หนึ่งกับสิ่งอื่น ๆ	13	1.33
รวม	980	100

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์รูปคำออกเป็น 3 ส่วนพบว่างานวิจัยของ จตุพร โคตรกนก (Khotkanok, 2014) ได้วิจัยเรื่องการศึกษารูปคำศัพท์และความหมายของคำยืมภาษาเขมรในสมุทรโฆษคำฉันท์โดยผลการศึกษาพบว่าคำยืมภาษาเขมรไม่นิยมใช้รูปพยัญชนะเดิมที่ใช้ในภาษาบาลีสันสกฤตแต่ใช้รูปพยัญชนะกลางทั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัย กล่าวคือ รูปคำบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษ มีโครงสร้างพยางค์และการประสมอักษรที่หลากหลายพยางค์ การประสมอักษรเป็นพยางค์แต่ละพยางค์นั้นจะพิจารณาทั้งรูปและเสียงประกอบกัน ซึ่งมีจำนวนพยางค์ไม่แน่นอน คือตัดพยางค์ที่มีน้ำหนักราก หรือแปลงพยางค์ที่มีน้ำหนักรากพยางค์ใดพยางค์หนึ่งให้มีน้ำหนักรากด้วยการออกเสียง /อ/ ให้เป็นเสียงสะกด และเติมเสียงวรรณยุกต์ตามอักษรวิธีของไทยแสดงให้เห็นถึงลักษณะของคำยืมที่ภาษาไทยได้ยืมคำมาจากหลายภาษา และภาษาที่ปรากฏในวรรณคดีสมุทรโฆษคำฉันท์นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นคำยืมภาษาเขมร และภาษาบาลีสันสกฤต นอกจากนี้เมื่อพิจารณางานวิจัยของ จตุพร โคตรกนก (Khotkanok, 2014) จะพิจารณาลักษณะทางโครงสร้างคำแยกโครงสร้างคำตามรูปอักษรเป็นคำพยางค์เดียว คำสองพยางค์ และคำหลายพยางค์ แต่การวิจัยของผู้วิจัยนี้ จะพิจารณาลักษณะทางโครงสร้างคำโดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างพยางค์และการประสมอักษร อย่างไรก็ตามผลการวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างพยางค์ในคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตของผู้วิจัยและเปรียบเทียบผลการวิจัยภาษาเขมรของจตุพร โคตรกนก (Khotkanok, 2014) มีผลที่เหมือนกันโดยพบว่าส่วนใหญ่จะมีลักษณะโครงสร้างแบบ 2 พยางค์

ส่วนผลการศึกษาด้านความหมาย ของการศึกษาด้านความหมายจากงานวิจัยของจตุพร โคตรกนก (Khotkanok, 2014) พบว่าคำยืมภาษาเขมรแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ 1 คำยืมที่มีความหมายตรงกับคำต้นทางภาษาเขมรสมัยโบราณและภาษาเขมรสมัยกลาง กลุ่มที่ 2 แยกออกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ คำยืมที่มีความหมายตรงกับคำต้นทางสมัยปัจจุบันและมีความหมายตรงกับในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำยืมที่มีความหมายสัมพันธ์กับคำภาษาเขมรเท่านั้น และมีคำยืมที่มีความหมายสัมพันธ์กับความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำยืมกลุ่มสุดท้ายเป็นคำยืมที่มีความหมายเฉพาะในสมุทรโฆษคำฉันท์เท่านั้น คือไม่พบความหมายที่สัมพันธ์กับพจนานุกรมที่ใช้อ้างอิง ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยจำนวนหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปและความหมายอันเนื่องมาจากการดัดแปลงของกวี จากการศึกษาทำให้ทราบว่างานวิจัยของ จตุพร โคตรกนก (Khotkanok, 2014) ได้ศึกษาความหมายของคำยืมภาษาเขมรในรูปแบบของความสัมพันธ์ แต่ในส่วนของผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในรูปแบบของการจำแนกประเภทหมวดหมู่ของความหมาย ทั้งคำยืมภาษาเขมรและคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์ เป็นคำที่กวีเลือกสรรมาใช้ในการประพันธ์เนื่องจากมีสัมผัสที่สละสลวย และความหมายที่งดงาม นอกจากนี้กลุ่มประเภทความหมายของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมักเป็นกลุ่มความหมายเกี่ยวกับสรรพสิ่ง นามธรรมเหตุการณ์ ความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่งหนึ่งกับสิ่งอื่น ๆ กล่าวคือเป็นคำศัพท์เกี่ยวกับศัพท์เรียกสรรพสิ่ง ศัพท์ทางศาสนา และศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงศัพท์ที่ใช้ในการแต่งคำประพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญาโสภี ไกลลำ Jaikhlam (2006) พบคำยืมประเภทความหมายเกี่ยวกับสติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึก และคุณค่า ซึ่งหมายรวมถึงคำศัพท์เกี่ยวกับหลักธรรมคำสั่งสอนทางพุทธศาสนามากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิเคราะห์คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์ : การวิเคราะห์รูปคำและความหมาย สังเกตได้ว่ารูปคำบางรูปคำมีรูปแบบการเขียนไม่เหมือนกับในพจนานุกรมไทยฉบับปัจจุบันอาจศึกษาเปรียบเทียบรูปคำบาลีสันสกฤตในวรรณคดีสมัยต่างๆ เพื่อให้เห็นวิธีการยืมคำและวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงรูปคำ

2. คำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทยปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบันมีคำยืมหลายภาษา ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษาคำยืมของแต่ละสมัยเพื่อเปรียบเทียบลักษณะรูปคำ รวมถึงศึกษาประวัติความเป็นมาของคำยืมแต่ละสมัย หรืออาจศึกษาเปรียบเทียบคำยืมภาษาใดภาษาหนึ่งตั้งแต่สุโขทัยเปรียบเทียบกับสมัยต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของรูปคำและประเภทความหมาย

References

- Boonphan, J. (2004). *The Metaphorical Meanings of Animals in Thai Idioms* (Master's thesis). Thammasat University, Bangkok. (In Thai)
- Jaikhlam, S. (2006). *Pali -Sanskrit words and meanings in the Dictionary of the Royal Institute of Thailand 1982 and 1999* (Master's thesis). Naresuan University, Phitsanulok. (In Thai)
- Jiaphong, S. (2019). *Grammar and Using of Thai Language*. Phitsanulok: Pibulsongkram Rajabhat University. (In Thai)
- Khotkanok, C. (2014). *A Study of Forms and Meanings of Khmer Loan Words in Samutthrakhotkhamchan* (Doctoral Dissertation). Silpakorn University, Nakhonpathom. (In Thai)

- Nida, E. A. (1975). **A Componential Analysis of Meaning**. Mouton : The Hague.
- Phramaharatchakhru. (2003). **Samutthrakhot Khamchan** (11th ed.). Bangkok: Khurusapha Business Organization. (In Thai)
- Phraya Uppakitsinlapasan, (2003). **Thai Grammar** (12th ed.). Bangkok : Thaiwatthanaphanit. (In Thai)
- Panjareon, A. (2017). **Loan words in Thai**. Ramkhamhaeng University. Bangkok. (In Thai)
- Royal Institute. (2013). **Royal Institute Dictionary** (2th ed.). Bangkok: Nanmeebooks Publication. (In Thai)